

Breyting á Grunnskólalögum nr. 91/2008

Eitt stærsta vandamálið í núverandi lögum er ósveigjanleiki laganna. Þar er gert að leggja fyrir samræmd könnunarpróf í ákveðnum fögum, í ákveðnum bekkjum. Það er ekkert svigrúm til að bregðast við ytri eða innri aðstæðum, enginn möguleiki til að breyta til.

Lögin kveða mjög skýrt á um þetta en í 39. grein um samræmt námsmat segir:

Samræmd könnunarpróf í íslensku og stærðfræði skulu lögð fyrir alla nemendur í 4. og 7. bekk grunnskóla. Nemendur á unglingastigi, þ.e. í 8.–10. bekk, skulu þreyta samræmd könnunarpróf í íslensku, stærðfræði og ensku.

Ef við berum þetta saman við önnur lönd og hvernig samræmd próf/landspróf eru að birtast í lögum annara landa þá skerum við okkur mjög mikið úr vegna ítarlegrar lagasetningar í tengslum við samræmd könnunarpróf.

Í 12. Grein Sænskra laga um menntun Lög(2015: 246) er tekið fram að Ríkisstjórnin skilgreini reglugerð sem snýr að námsmati, og í 28. Grein kemur fram að ríkisstjórnin skilgreini, með reglugerð, hverjir eiga að fara í prófið.ⁱ

Í norskum lögum, kafla 3-4 skilgreinir ráðuneytið, í gegnum reglugerðir, þætti sem snúa að námsmati í grunnskólum.ⁱⁱ

Samkvæmt 13. grein danskra grunnskólalaga er það ráðuneytið sem skilgreinir nánar í reglugerð hvernig prófunum er hagað, hvaða fög og í hvaða bekkjum.ⁱⁱⁱ

Í spænskum lögum er aðeins sagt að það eigi að vera próf og að það séu í höndum ákveðinnar menntasvæðisnefndar að fylgja því eftir.^{iv}

Í Portúgal eru lokapróf nefnd sérstaklega sem ætlað er sem inngöngupróf fyrir áframhaldandi nám og athuga nám nemenda út frá Aðalnámskrá. Önnur próf eru í reglugerðum.^v

Skotland hefur sín próf í námskrá, en sér námskrá er um námsmat.^{vi} Í skotlandi er námsmat skilgreint sem einn af aðalþáttum menntunar, og eru þeir: námsmat – kennsla og nám – námskrá.

Í Frakklandi er aðeins talað um markmið prófanna, að þau eigi að athuga hvernig staða nemanda er út frá námskrá landsins, aðrir þættir eru skilgreindir í reglugerðum eða með skipunarbréfum.^{vii}

Almennt séð eru samræmd próf ekki skilgreind nákvæmlega í lögum heldur vísað í reglugerðir fyrir nánari útfærslur. Eina undantekningin eru lokapróf sem eru stundum skilgreind í lögum og þá er skýrt tekið fram að um sé að ræða lokapróf sem ætluð séu til inntöku á næsta skólastigi.

Í lögum sumra landa er heimild fyrir því að ráðuneyti eða ríkisstjórn geti skikkað skóla til þátttöku í forprófunum á samræmdum prófum til að hægt sé að tryggja gæði prófana.

Með því að skilgreina ekki prófin í reglugerðum frekar en lögum er einfaldara fyrir þjóðir að aðlagast sig að breyttum ytri aðstæðum, t.d. Covid, hamförum, breyttum samfélagslegum kröfum, nýrri tækni eða nýrri þekkingu. Þetta sést með einfaldri orðræðugreiningu á fréttáflutningi um viðbrögð við covid og hversu hratt lönd gátu brugðist við, t.d. þegar lönd lögðu af próf í heild sinni þetta árið og ber þar að nefna: Frakkland, Svíþjóð, Danmörk, Noreg, Ungverjaland, Austurríki, Wales, Skotland og

Bretland sem breyttu fyrirkomulagi samræmdra prófa með mjög stuttum fyrirvara og felldu þau niður^{viii} og lönd eins og Þýskaland^{ix} og Ítalía^x breyttu innihaldi og framsetningu sinna prófa.

Að lokum er vert að taka fram að hvernig niðurstöður námsmats eru birtar og notaðar er mjög mikilvægur þáttur. Að mæla stöðu nemanda verður að vera í forgangi. Það er vel skiljanlegt ef sveitarfélög geti séð árangur sinna skóla, og í raun hvar í skólinn kreppir.

Í einhverjum löndum er þó löggjöf sem fyrirbyggir birtingu og samanburð skóla á landsvísu (þar sem gögnin segja aðeins hálfa sögu og geta haft afdrifarík áhrif á t.a.m húsnæðisverð.). Sem dæmi hafa Írar bannað opinbera birtingu og samanburð á stöðu skóla (school league tables)^{xi}

Lagabreyting

Það er augljóst að þörf er á lagabreytingu þar sem núverandi klausa býður upp á lítinn sveigjanleika og forsendur til að framfylgja núverandi lögum ekki til staðar. Fyrsta skrefið væri lagabreyting. Breyta 39. grein í Lögum um Grunnskóla nr. 91/2008 og einfalda hana.

Eftirfarandi er dæmi um hvernig þetta gæti orðast:

Fyrsta málsgrein fellur á brott og í stað hennar kemur:

- [Ráðuneyti] stendur fyrir samræmdu námsmati í grunnskólum, leggur grunnskólum í því skyni til próf og annast framkvæmd samræmds námsmats.

Með þessu er ekki verið að segja að það verði að vera samræmt námsmat, aðeins að möguleiki sé að hafa samræmd námsmat sem er þá í höndum Ráðuneytis sem er ábyrgðaraðili.

Önnur málsgrein fellur á brott og kemur í stað hennar:

- Hlutverk samræmds námsmats er meðal annars að skoða stöðu, framfarir og hæfni nemenda út frá Aðalnámskrá.

Einföld klausa um hlutverk, þar sem megin tilgangur námsmats er að skoða stöðu nemenda og hæfni þeirra, þeim til stuðnings, en ekki mælingar á skólum eða sveitarfélögum.

Þriðja málsgrein fellur á brott

Fjórdða málsgrein stendur áfram en er brotin upp til að gera reglugerðar ákvæði skýra og fellur seinni hluti úr seinustu setningu sem hefur verið færð í þriðju málsgrein.

- Miðstöð menntunar og skólaþjónustu eða annar til þess bær aðili, sem ráðherra ákveður, hefur umsjón með gerð og framkvæmd samræmds námsmats og prófa samkvæmt grein þessari.
- Ráðherra setur í reglugerð nánari ákvæði um fyrirkomulag og framkvæmd samræmds námsmats, prófa og rannsókna í grunnskólum.

Ástæða fyrir þessum breytingum er í þágu þeirra hagmuna aðila sem koma að borði. Þetta eykur sveigjanleika fyrir nemendur með undanþágur þar sem breyttar aðstæður eða breytt fyrirkomulag getur auðveldað nemendum að sækja um undanþágur og undanþáguheimildir væru ekki bundnar lögum heldur í reglugerðum.

Hægt er að bregðast við breytingum eða lagfæringum á aðalnámskrá og áherslum þar á með prófum á ákveðnum þáttum.

Þetta myndi einnig auðvelda aðlögun námsmats að þörfum í samfélaginu að hverju sinni, t.a.m. ef áhugi vaknar með nánari mælingum í framhaldi Pisa eða annarra alþjóðlegra kannana.

Við lifum í síbreytilegu samfélagi þar sem þarfir og kröfur til menntunar þróast stöðugt. Með því að gera breytingar á grunnskólalögum getum við skapað sveigjanlegri og viðbragðsfljótari menntakerfi sem mætir þörfum nemenda og samfélagsins betur.

Nói Kristinsson

ⁱ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

ⁱⁱ <https://app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-19980717-061-eng.pdf>

ⁱⁱⁱ <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2013/521#Kap2>

^{iv} <https://www.global-regulation.com/translation/spain/1446551/law-2-2006-of-3-may%252c-education.html>

^v <https://files.dre.pt/1s/2018/07/12900/0292802943.pdf>

^{vi} <https://www.education.gov.scot/Documents/btc5-framework.pdf>

^{vii} <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000027677984>

^{viii} <https://newseu.cgtn.com/news/2021-01-08/How-is-Europe-going-to-handle-end-of-school-exams-this-year--WRpPM8hQly/index.html> og <https://news.sky.com/story/how-other-countries-in-europe-held-their-exams-12051074>

^{ix} <https://www.dw.com/en/germany-school-leaving-exams-will-go-ahead-despite-coronavirus/a-52917576>

^x <https://newseu.cgtn.com/news/2021-01-08/How-is-Europe-going-to-handle-end-of-school-exams-this-year--WRpPM8hQly/index.html>

^{xi} <https://www.independent.ie/opinion/letters/school-league-tables-dropped/26384820.html>